

Tiltak mot innvollparasitter på innmarksbeite

Forfatter

Lisbeth Hektoen, Animalia

Sammendrag

Der det finnes sau finnes det også parasitter. Bruk av innmarksbeite gjennom hele sommeren byr på større utfordringer når det gjelder håndtering av innvollparasitter enn tradi sjonelt utmarksbeite i skog og fjell. Tiltak i form av god beitebruk og riktig bruk av parasittmidler er derfor spesielt viktig for å unngå sykdom og produksjonstap.

Publisert

2008

Referanse

Sau og Geit nr. 3/2008

Utskriftsdato

14.02.2025 www.fag.nsg.no

Søyene skiller vanligvis ut lite parasittegg, men i perioden rundt lamming har de en topp i utskillelsen. Denne toppen reduseres når søyene behandles ved innsett eller eventuelt 2-3 uker før lamming. (Foto: Grethe Ringdal)

Tiltak mot innvollparasitter på innmarksbeite

Der det finnes sau finnes det også parasitter. Bruk av innmarksbeite gjennom hele sommeren byr på større utfordringer når det gjelder håndtering av innvollparasitter enn tradisjonelt utmarksbeite i skog og fjell. Tiltak i form av god beitebruk og riktig bruk av parasittmidler er derfor spesielt viktig for å unngå sjukdom og produksjonstap.

Ved bruk av utmarksbeite tar vi som oftest dyra vekk fra hjemmebeitet på et tidspunkt der smittepresset er i ferd med å bygge seg opp, og slipper dyra på store områder med relativt liten dyretetthet og lavt smittepress. Det er gunstig med tanke på å begrense parasittbelastningen. Ved bruk av innmarksbeite hele sommeren kan dyra derimot bli gående på beiter med stort og økende smittepress. Alvorlig sjukdom og produksjonstap kan bli resultatet.

Innvollparasitter, her begrenset til

rundormer i mage og tarm, er hovedsakelig et problem for lam den første beitesesongen. Rundormene gir skader i tarmveggen med påfølgende diaré, uttørring, redusert fôropptak og fôrutnyttelse, redusert tilvekst, utrivelige lam og i alvorlige tilfeller død. Diaré og redusert tilvekst hos lamma er det man oftest ser. Lamma utvikler gradvis immunitet, og neste beitesesong takler de parasittene mye bedre. Voksne dyr kan imidlertid også bli sjuke, spesielt når smittepresset er stort og dyra er utsatt for andre påkjenninger, som sjukdom eller underernæring, samtidig. Dette gjelder spesielt i perioden rundt lamming.

Hvor kommer parasittene fra?

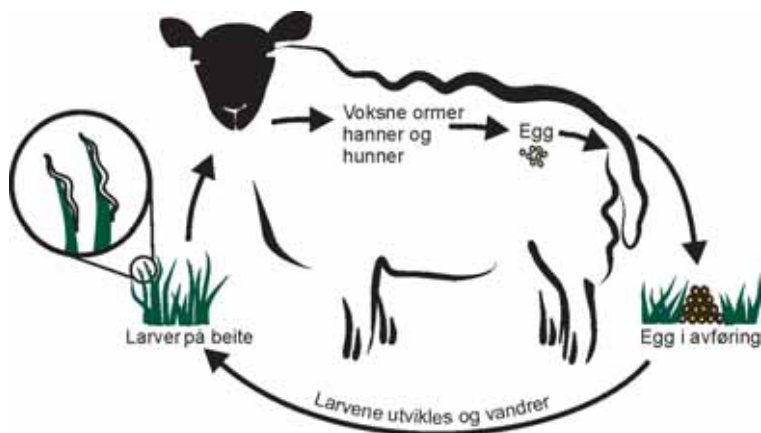
Sauer og lam har varierende mengder av voksen rundorm i mage og tarm. Disse legger egg som skilles ut i sauemøkka. Eggene klekker på beitet, og lamma får i seg rundormlarver som en «nisse på lasset» når de kommer ut og begynner å spise gras. Larvene utvikler seg deretter til voksne ormer i lammets løpe og tarm, der de også gjør skade.

Etter to til fire uker begynner lammet selv å skille ut parasittegg i møkka, eggene klekker på beitet.... og slik fortsetter det: rundt og rundt og rundt. De forebyggende tiltakene går i stor grad ut på å bryte denne sirkelen. Se også Figur 1.

Smitten i beitegraset kommer fra ulike dyr i ulike perioder:

1. Noen typer parasittegg overlever vinteren på beitet. Da er dyr som gikk på samme beite siste år smitekilden for lamma om våren.
2. Søyene skiller ut smitte på vårbeitet. Mesteparten av året skiller voksen sau kun ut ubetydelige mengder parasittegg, men på grunn av endringer i immunforsvaret rundt lamming har søyene en topp i smitteutskillelse om våren (såkalt «spring rise» eller «vårtopp»). Denne toppen varer fra omtrent 2 uker før til 6 uker etter lamming. Resten av året betyr smitteutskillelse fra søyene vanligvis lite.

Fortsetter neste side

Figur 1. Rundormenes livssyklus. Sauen tar opp parasittlarver fra beitegraset, deretter tar det to til fire uker før egg skilles ut med avføringen. Avhengig av klima og type parasitt tar utviklingen fra egg til fri larve på beite fra én uke til flere måneder, under normale forhold 3-4 uker. Tegning: Ida Skaar.

3. Omtrent 3 uker etter beiteslipp (3 uker etter begynnende opptak av gras med parasittmitte) begynner lamma selv å skille ut smitte, og hvis lamma blir gående på samme beite utover i beitesesongen smittes de på nytt. På den måten kan det bygges opp et stort smittepress i beitet.

Tiltak

Vi ønsker å oppnå lite smitte i beite-

graset, lite parasitter i dyra, samt dyr med god motstandsevne mot parasittene. Viktige forebyggende tiltak er da (nummereringen refererer seg til nummereringen i avsnittet over):

- 1) Ikke slippe lamma ut på beite der det beitet sau siste høst, helst ikke hele siste år. Dette vil også beskytte lamma mot koksidier.
- 2) Behandle alle søyene med parasittmiddel ved innsett. Dersom søyene

ikke er behandlet ved innsett behandles de 2 -3 uker før lamming. Dette vil redusere «vår-toppen».

Det er også viktig med generelt friske dyr i godt hold og tilstrekkelig proteintilførsel i føret. Det gjør søyene mer motstandsdyktige mot parasittene og smitteutskillelsen blir mindre.

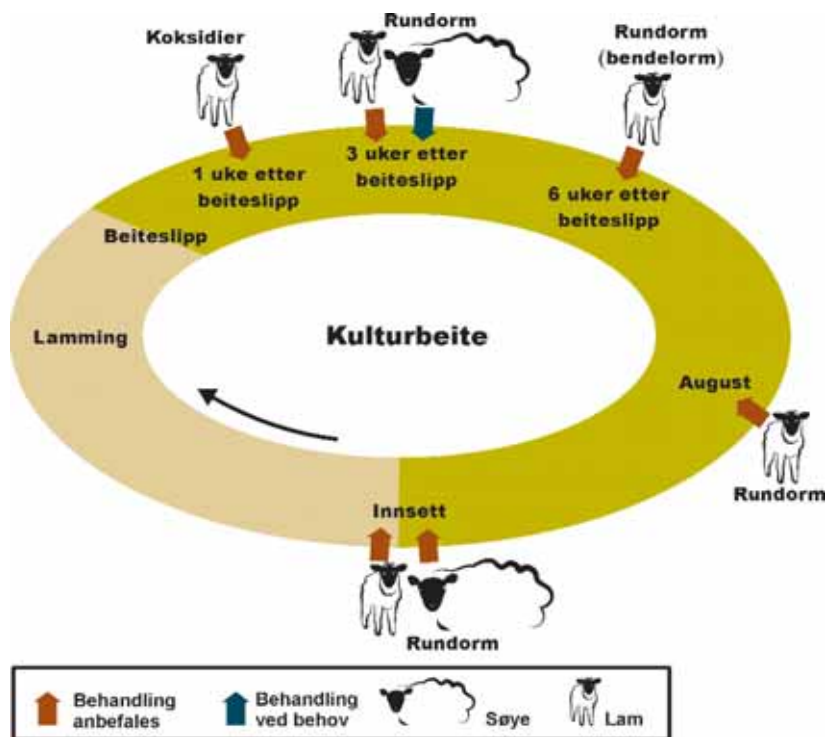
3) *Behandling med parasittmiddel i beiteperioden (se også Figur 2)*

- Lam behandles ca 3 uker etter beiteslipp. Denne behandlingen vil redusere videre nedsmittning av beitet.

- Det kan også være nødvendig å behandle lam som går på innmark ca 6 uker etter beiteslipp og på ettersommeren (ca august). Behandlingsrutinene bør imidlertid baseres på kjent smittebelastning og reelt behov i flokken (avføringsprøver).

Beitetiltak for å redusere smittepress/smitteopptak

- Unngå å slippe lamma ut på beite der det gikk dyr sist høst, helst ikke hele siste år.
- Unngå å bruke neste sesongs vår- og sommerbeite som uteområde om vinteren
- Skift beite i løpet av sommeren. Beitebruken bør så langt mulig planlegges slik at dyra kan flyttes til beiter der det ikke har gått sau tidligere på sommeren. Etter sankthans (noe avhengig av lokale klimatiske forhold) regnes beiter der det gikk sau siste beitesesong å være tilnærmet fri for parasitter. Gras/eng som har blitt slått tidligere på sommeren vil også ha lite parasittmitte.
- Unngå for høy dyretetthet, det gir økt smittepress. Lite/dårlig beite fører også til at dyra beiter nærmere avføring og får i seg mer parasittmitte.
- Vekselbeiting (evt. sambeiting) med andre arter reduserer parasittbelastningen for alle parter. Storfe, hest og sau har hovedsakelig ulike parasitter, og egner seg godt i vekselbeite. Beiterotasjon mellom sau og geit anbefales derimot ikke, både på grunn av felles parasitter og på grunn av risiko for overføring av sjukdommer som byllesjuka.

Figur 2. Figuren kan brukes som utgangspunkt for behandling mot innvollsparasitter ved bruk av innmarksbeite/ kulturbeite hele sommeren, men det er viktig å tilpasse behandlingsopplegget til den enkelte flokk og kun behandle dersom det er behov. Tegning: Ida Skaar.

Det er også store forskjeller mellom

dyr når det gjelder motstandsevne mot parasitter. Utvalg av påsettdyr som ikke har hatt diaré på grunn av parasitter kan derfor bidra til en mer robust flokk.

Best mulig er ikke alltid mest mulig!

Man ønsker generelt å begrense bruken av parasittmidler. Det er spesielt viktig å redusere behandlingen av søyer i

beiteperioden. Disse bør bare behandles ved reelt behov, fortrinnsvis basert på prøvetaking. Avføringsprøver for telling av parasittegg gir grunnlag for et riktig og tilpasset behandlingsopplegg i den enkelte flokken.

Noen av beitetiltakene krever økte beitearealer, og kan være vanskelig å gjennomføre i en del besetninger. Men i flokker der bruk av innmarksbeite gjennom hele sommeren er en

permanent del av driftsopplegget, er det viktig å også gjennomføre beitetiltak. Å basere seg utelukkende på hyppig bruk av parasittmidler er kostbart, spesielt på lang sikt dersom resistente parasitter på grunn av overdreven bruk av parasittmidler blir et stort problem også i norsk sauehold.

*Av Lisbeth Hektoen,
Helsetjenesten for sau*

Når er det aktuelt å ta avføringsprøver av dyr på innmarksbeite?

• Søyer:

- Ca. én uke etter lamming. Forteller noe om effekten av høstbehandlingen (evt. behandling før lamming) og hvor stor «fare» søyene utgjør for lammene.
- Det kan også være aktuelt å ta prøver av søyer 3-4 uker etter beiteslipp som grunnlag for å vurdere om behandling av søyene er nødvendig på dette tidspunktet.

• Lam:

- Ca. 5 uker etter beiteslipp/ 5 uker etter at de begynner å spise gras.

OBS! Lamma skal da ikke være behandlet etter utslipp.

Det kan derfor være aktuelt å behandle de fleste lamma 3 uker etter beiteslipp, og la noen gå ubehandlet for å kunne ta prøver av disse.

Dette vil si noe om smittepresset lamma utsettes for de første ukene etter utslipp og om behov for videre behandling av flokken.

- Juli/august. Det bør da ha gått 5-6 uker etter siste behandling med parasittmiddel. Disse prøvene vil si noe om smittebelastningen og

utsmittingen av beitet og behov for ytterligere behandling.

Prøvetakingstidspunkt må vurderes på bakgrunn av tidligere behandling og beiterutiner i den enkelte flokk. Kontakt din lokale veterinær for å diskutere et tilpasset opplegg for prøvetaking. Mer om hvordan prøvene skal tas finner du blant annet på www.animalia.no/htsau under Helse - Parasitter og parasittbehandling.

ANIMALIA: SAUEKONTROLLEN WEB

Bli med på utviklingen!

Alt du trenger er en PC, tilgang til internett og et passord.

- Enklere registrering
- Fleksibelt og lett tilgjengelig
- Nyttige rapporter og noteringslister
- God oversikt over din besetning

Les mer på:

www.animalia.no/sauekontrollen

Tlf: 22 09 24 40 brukerstotte@animalia.no

 ANIMALIA
SAUEKONTROLLEN